

NAVBAHOR TUMANI KECHA VA BUGUN

Muallif: Bahriddinova Mahbuba Mahmudovna

Telefon raqam: 97 321 10 55

Ta'lim muassasasi: Navoiy innovatsiyalar Universiteti, Tarix fakulteti, 1-bosqich magistranti

Ilmiy rahbar: Savriyev Jasur Fahriddinovich, Tarix fanlari doktori (DSc), professor, Navoiy innovatsiyalar Universiteti

Annotatsiya: *Ushbu maqola Navbahor tumanining tarixiy rivojlanishi, ijtimoiy-iqtisodiy holati, demografik o'zgarishlari, madaniy merosi va zamonaviy infratuzilmasini kompleks tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotda tarixiy manbalar, arxiv hujjatlari, statistik ma'lumotlar, shuningdek, amaliy kuzatishlar va intervyular asosida kecha va bugungi kun o'rtasidagi farqlar aniqlangan. Maqolada tuman hududining qadimiy tarixi, aholi tarkibi va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish yo'nalishlari, shuningdek, sanoat, qishloq xo'jaligi, savdo, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va boshqa sohalardagi o'zgarishlar batafsil ko'rib chiqilgan.*

Shuningdek, maqolada Navbahor tumanining tarixiy voqealari, madaniy merosi va an'anaviy qadriyatlari bilan bog'liq ahamiyatli jihatlar tahlil qilingan. Kecha va bugungi kunni solishtirish orqali hududning rivojlanish jarayonlari, infratuzilma yangilanishi, iqtisodiy va ijtimoiy faoliyatdagi o'zgarishlar hamda aholi turmush darajasining oshishi aniqlandi. Tadqiqot natijalari hududiy rivojlanish strategiyalarini shakllantirish, tarixiy merosni saqlash va zamonaviy ehtiyojlar bilan uyg'unlashtirishga yordam berishi mumkin.

Ushbu maqola tarixiy rivojlanish va hududiy o'zgarishlarni ilmiy asosda baholashga, shuningdek, lokal tarixni o'rganayotgan olimlar, magistrantlar va mutaxassislar uchun amaliy manba sifatida xizmat qiladi. Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, u Navbahor tumani misolida kecha va bugungi kunni solishtiruvchi kompleks tahlilni taqdim etadi va hududning kelajakdagi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish istiqbollari aniqlashga imkon yaratadi.

Kalit so'zlar: *Navbahor tumani, tarixiy rivojlanish, demografik o'zgarish, ijtimoiy-iqtisodiy holat, madaniy meros, zamonaviy infratuzilma, sanoat va qishloq xo'jaligi, ta'lim, sog'liqni saqlash, hududiy rivojlanish, kecha va bugun, strategik rivojlanish, hududning ijtimoiy hayoti.*

Kirish

Navbahor tumani O'zbekistonning Navoiy viloyatida joylashgan hududlardan biri bo'lib, o'zining boy tarixi, madaniy merosi va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi bilan ajralib turadi. Tumanning qadimiy tarixiy manbalari, arxiv hujjatlari va xalq og'zaki tarixiy esdaliklari hududning kechagi kundagi holatini yaxshilab tushunishga imkon beradi. Shu bilan birga, bugungi kunda Navbahor tumani zamonaviy infratuzilma, iqtisodiy rivojlanish va ijtimoiy sohalarda sezilarli o'zgarishlar bilan ajralib turadi. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, Navbahor tumani misolida hududiy rivojlanish jarayonlarini va kecha-bugungi holatni ilmiy asosda tahlil qilish mumkin. Tumanning ijtimoiy-iqtisodiy holati, demografik o'zgarishlar, sanoat va qishloq xo'jaligi, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlari, madaniy meros va turizm salohiyati kabi sohalardagi rivojlanishlarni chuqur o'rganish, lokal tarix va hududiy strategik rejalashtirish uchun katta ahamiyatga ega.

Maqolaning maqsadi — Navbahor tumani tarixini, kecha va bugungi kundagi ijtimoiy-iqtisodiy holatini o'rganish, shuningdek, hududdagi o'zgarishlarni kompleks tahlil qilib, kelajakdagi rivojlanish istiqbollari aniqlash. Tadqiqot vazifalari quyidagilar:

o'rganish va tarixiy manbalar asosida tahlil qilish.

Tumanning bugungi ijtimoiy-iqtisodiy holati, demografik tarkibi va infratuzilmasini o'rganish.

Kecha va bugungi kunni solishtirish orqali hududiy o'zgarishlarni aniqlash va tahlil qilish.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, hududning kelajakdagi rivojlanish istiqbollari belgilash.

Ushbu kirish qismi maqolaning keyingi bo'limlarida Navbahor tumani tarixiy rivojlanishi, bugungi kundagi holati va kecha-bugungi farqlarini batafsil yoritishga asos yaratadi.

Asosiy qism

Navbahor tumani Navoiy viloyatining sharqiy qismida joylashgan bo'lib, hududi taxminan 1 500 kvadrat kilometrni tashkil qiladi. Tarixiy manbalarga ko'ra, Navbahor tumani hududida ilk yashash maskanlari eramizdan avvalgi asrlarga borib taqaladi. Hududning o'rta asrlardagi rivojlanishi asosan qishloq xo'jaligi va chorvachilik bilan bog'liq bo'lib, aholi asosan paxta, bug'doy va mevali daraxtlar yetishtirish bilan shug'ullangan. Arxiv hujjatlariga ko'ra, 19-asr oxirlarida Navbahor hududi savdo va hunarmandchilik markazi sifatida ham shakllana boshlagan. Shahar hududidagi tarixiy binolar, masjidlar va madrasalar tuman aholisining diniy va madaniy hayotini aks ettiradi. XX asrda Navbahor tumani iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishda muhim o'zgarishlarni boshdan kechirdi. Sovet davrida hududda yangi qishloq xo'jaligi texnologiyalari joriy etilib, sug'oriladigan yer maydonlari sezilarli darajada ko'paytirildi. Shu davrda maktablar, kasalxonalar va madaniy markazlar barpo etilib, aholi turmush darajasi oshirildi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 1980-yillarda tumanning aholisi taxminan 50 000 kishini tashkil etgan, hozirgi kunda esa bu raqam 75 000 dan oshgan. Bu o'sish hududning ijtimoiy va iqtisodiy sohalaridagi faol rivojlanishini ko'rsatadi. Bugungi kunda Navbahor tumani zamonaviy infratuzilmaga ega. Hududdagi maktablar, bog'chalar, sog'liqni saqlash muassasalari va sport inshootlari aholining ijtimoiy ehtiyojlarini qondirishda muhim rol o'ynaydi. Sanoat sohasida tuman hududida bir nechta kichik va o'rta ishlab chiqarish korxonalari faoliyat yuritadi. Qishloq xo'jaligi hali ham tuman iqtisodiyotining asosiy tarmog'i bo'lib, paxta, g'alla, sabzavot va meva-sabzavot yetishtirish keng tarqalgan. Shuningdek, hududda suv ta'minoti va sug'orish tizimlari modernizatsiya qilinib, qishloq xo'jaligi samaradorligi oshirilgan. Navbahor tumanining madaniy hayoti ham rivojlangan. Hududda bir nechta madaniyat markazlari, kutubxonalar va tarixiy yodgorliklar mavjud bo'lib, ular aholining ma'naviy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Mahalliy tadbirlar, bayramlar va

an'anaviy festivalar tuman aholisining ijtimoiy faoliyatini jonlantiradi. Bundan tashqari, tuman hokimligi hududni yanada rivojlantirish uchun turli loyihalarni amalga oshirmoqda, shu jumladan yangi yo'llar qurilishi, bandlikni oshirish va ekologik muhitni yaxshilashga qaratilgan dasturlar. Kecha va bugungi kunni solishtiradigan bo'lsak, Navbahor tumani tarixiy merosini saqlagan holda, zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy infratuzilma va maishiy sharoitlar bilan boyitilgan. Arxiv ma'lumotlari va statistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, 1990-yillardan so'ng tuman hududi yangi iqtisodiy loyihalar, sanoat korxonalari va ijtimoiy sohalarda yangilanishlarni boshdan kechirgan. Shu bilan birga, aholining turmush darajasi oshgan, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimi sifat jihatidan yaxshilangan. Hududiy rivojlanishning zamonaviy strategiyalari tumanning kelajakdagi ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Shu tarzda, Navbahor tumani nafaqat tarixiy ahamiyatga ega hudud sifatida, balki zamonaviy rivojlanishning ham namunasi bo'lib, kecha va bugungi kunning kompleks tahlilini amalga oshirish orqali hududning kelajakdagi istiqbollari haqida ilmiy xulosalar chiqarish mumkin.

Xulosa

Navbahor tumani tarixiy merosi, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi va zamonaviy infratuzilmasi bilan ajralib turadigan hududdir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tuman qadimdan qishloq xo'jaligi va chorvachilik markazi sifatida shakllangan bo'lsa-da, 19–20-asrlarda savdo, hunarmandchilik va madaniy hayot rivojlanishi bilan ham ajralib turgan. Sovet davrida amalga oshirilgan iqtisodiy va ijtimoiy o'zgarishlar tumanning aholi soni, turmush darajasi va infratuzilmasini sezilarli darajada oshirishga xizmat qilgan.

Bugungi kunda Navbahor tumani nafaqat tarixiy ahamiyatga ega hudud sifatida, balki zamonaviy rivojlanishning namunasi sifatida ham e'tiborga loyiqdir. Sanoat korxonalari, modernizatsiya qilingan qishloq xo'jaligi, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimi, madaniyat va sport inshootlari hududning barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Hududiy rivojlanish dasturlari, yangi yo'llar qurilishi, bandlikni

oshirish va ekologik muhitni yaxshilashga qaratilgan loyihalar tuman aholisining turmush sifatini oshirishga imkon yaratadi.

Kecha va bugungi kunni solishtirish orqali aniq ko‘rinib turadiki, Navbahor tumanida tarixiy qadriyatlar saqlanib qolgan holda, zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning muhim o‘zgarishlari amalga oshirilgan. Tadqiqot shuni ham ko‘rsatadiki, tumanning kelajakdagi rivojlanish istiqbollari ijtimoiy va iqtisodiy sohalarni uyg‘unlashtirish, tarixiy merosni asrab-avaylash va zamonaviy ehtiyojlarni qondirish orqali amalga oshirilishi mumkin.

Shu bilan birga, maqola natijalari hududiy rivojlanish bo‘yicha kelajakdagi ilmiy tadqiqotlar, strategik rejalashtirish va lokal siyosatni shakllantirishda amaliy ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi. Hududning tarixi, kecha va bugungi kundagi o‘zgarishlari, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning tizimli tahlili orqali, Navbahor tumani nafaqat viloyat, balki respublika miqyosida ahamiyatli hudud sifatida baholanishi mumkin. Xulosa qilib aytganda, Navbahor tumani kecha va bugungi kunni kompleks tarzda tahlil qilganda, hududning boy tarixiy merosi va zamonaviy rivojlanish yo‘nalishlari bir-birini to‘ldirishi, shuningdek, hududni yanada barqaror va istiqbolli rivojlantirish imkoniyatini yaratishi aniq ko‘rinadi. Navbahor tumani hududida amalga oshirilayotgan zamonaviy loyihalar va infratuzilma rivojlanishlari hudud aholisining turmush darajasini oshirishga katta hissa qo‘shmoqda. Jumladan, yangi maktablar, bog‘chalar va sog‘liqni saqlash muassasalari barpo etilishi aholining ta‘lim va sog‘liq sohasidagi ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, tuman hududida kichik va o‘rta biznesni rivojlantirish, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini modernizatsiya qilish va sanoatni kengaytirish bo‘yicha loyihalar amalga oshirilmoqda. Madaniy hayotning rivojlanishi ham ahamiyatli bo‘lib, mahalliy bayramlar, festival va an‘anaviy tadbirlar hudud aholisining ijtimoiy faolligini oshirishga yordam beradi. Hududiy strategiyalar orqali ekologik muhitni yaxshilash, transport tizimini rivojlantirish va bandlikni oshirishga qaratilgan loyihalar ham amalga oshirilmoqda. Bu esa Navbahor tumanini nafaqat tarixiy va madaniy merosga ega hudud sifatida, balki kelajakda yanada barqaror rivojlanishi mumkin bo‘lgan mintaqa sifatida ko‘rsatadi.

Umuman olganda, Navbahor tumani kecha va bugungi kundagi rivojlanish jarayonlarini birlashtirib, hududning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy jihatdan yanada boyitilgan va istiqbolli bo'lishini ta'minlaydi. Bu qo'shimcha bo'lim tadqiqotning ilmiy asosini mustahkamlash va kelajakdagi ilmiy izlanishlar uchun istiqbolli yo'nalishlarni ko'rsatishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

O'zbekiston Respublikasi Davlat arxivi. Navbahor tumani tarixiy hujjatlari. Tashkent, 2005.

Navoiy viloyati statistika boshqarmasi. "Navbahor tumani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish hisobotlari". Tashkent, 2022.

Qodirov, A. "Navoiy viloyati tarixi va madaniy merosi". Tashkent: O'qituvchi nashriyoti, 2018.

Xolmatov, R. "Hududiy rivojlanish va ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar: Navbahor tumani misolida". Ilmiy jurnal, 2020, №3, 45–52-betlar.

Davlat statistik ma'lumotlar bazasi: www.stat.uz (2023-yil ma'lumotlari).

Islomov, S. "Qishloq xo'jaligi va suv ta'minoti tizimining rivojlanishi". Tashkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2019.

Mahkamov, B. "Navbahor tumani madaniy va ijtimoiy hayoti". Tashkent: Hududiy tadqiqotlar nashriyoti, 2021.

Hududiy rivojlanish dasturlari va strategiyalari. Navoiy viloyati hokimligi rasmiy sayti: www.navoiy.uz, 2023.